

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ

¹Ακαδημαϊκού

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑΙ ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΝΗ*

Ἔτος κατόπιν ἔτους περιτέλλεται, ὁ δὲ αἰὶ προκρινόμενος ἀνέρχεται
εἰς τὸ βῆμα τοῦτο, ὅπως εἶπῃ τὸν ὕμνον τῆς ὁσίας ἐπετείου. Δὲν εἶναι
δύσκολον τὸ πρᾶγμα, τοιαύτης ἐπετείου προκειμένης.

*Ὅταν λάβῃ τις τῶν λόγων ἀνὴρ σοφὸς
καλὰς ἀφορμὰς, οὐ μέγα ἔργον εὖ λέγειν,*

ὥς ἤδη ὁ Εὐριπίδης ἔχει τονίσει πρὸ πολλοῦ. Καὶ αἱ καλαὶ ἀφορμαὶ ὑπάρ-
χουν ἀφθονώταται. Ὁ σοφὸς ἀνὴρ δὲν γνωρίζω ἂν ὑπάρχῃ πάντοτε, ἰδιαι-
τέρως δὲ κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν. Ὑπὸ τοῦ φόβου τούτου συνεχόμενος,
θὰ πειραθῶ ὅμως, ὅπως ἀναλάβω τὸ βαρὺ ἔργον νὰ εἶπω ἀντάξια τῆς Ἑλλά-
δος. Ἐὰν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ θέσω ἐπὶ κεφαλῆς τὸν νοῦν μιᾶς περιφήμου
φράσεως τῶν ἱερῶν γραμμάτων, θὰ εἶπω ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς Εὐρώπης ἦν ὁ
Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Πράγματι, εἰς πᾶσαν γραμματο-
λογίαν θέλετε εὑρεῖ τονιζόμενον τὸ γεγονός, ὅτι τὸ παλαιότατον τῶν ἱστο-
ρικῶν ἔθνων ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου εἶναι ἡ Ἑλλάς, τῆς ὁποίας ἡ
λογοτεχνία, μὲ στρογγύλους ἀριθμοὺς ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1000 π.Χ. Τώρα ἔχο-
μεν τὸ ἐπίτευγμα τῆς ἀναγνώσεως τῆς Μυκηναϊκῆς γραφῆς. Μὲ στρογγύλους
πάλιν ἀριθμοὺς προστίθενται ἕτερα πεντακόσια ἔτη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ ἔθνους. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἡ πρώτη καταγραφή τῆς Ἑλληνικῆς
γλώσσης διὰ τῶν Μινωικῶν γραμμάτων φαίνεται νὰ ἦτο καὶ αὕτη ἀποτελέ-
σμα τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας. Ἡ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολι-
τισμοῦ μοιραία αὕτη ἐκρήξις, περὶ τὸ 1470, ὠδήγησε καὶ τοὺς Μινωικοὺς

* Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 24ῃ Μαρτίου 1967 ἐν τῇ Πανηγυρικῇ Συνεδρίᾳ τῆς
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

γραφεῖς μαζί με τοὺς ἄλλους Κρητας πρόσφυγας εἰς τὰ βασιλικὰ κέντρα τῆς Μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀνυψώνει τώρα τὴν Ἑλλάδα εἰς πρωτεύουσαν θέσιν παγκοσμίου πλέον κλίμακος. Πράγματι, μόνον τὸ Κινεζικὸν ἔθνος δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πρωτεῖα. Πάντα τὰ ἄλλα μεγάλα ἔθνη τῆς ἀρχαιότητος ἐξέλιπον. Μόνη ἡ Ἑλλάς κατοικεῖται ἀδιακόπως ἀπὸ 3.500 ἑτῶν ὑπὸ ἔθνους ζῶντος τοῦ ὁποίου ἡ ἱστορία, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ γραφή, συνεχῶς ἐξελισσόμενα, διατηροῦνται ἄνευ χάσματος μέχρι καὶ τῆς σήμερον.

Ἐν πραγματικῶς θεῖον γνώρισμα τοῦ Ἔθνους πρέπει νὰ τονισθῇ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο: Ἡ ἐπιστήμη μᾶς διδάσκει, ὅτι εἰς τόσον κολοσσιαῖα χρονικὰ διαστήματα καὶ εἰς χώρας τόσον πολυσχιδεῖς καὶ δυσπροσίτους ὅπως ἡ Ἑλλάς, πάσης ἄλλης φυλῆς ἡ γλῶσσα ἤθελε διαιρεθῇ, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ κανὼν. Αἱ διάλεκτοι τῶν πλείστων Ἰνδογερμανικῶν ἔθνων ἐδιαφοροποιήθησαν εἰς ἀνεξαρτήτους γλώσσας. Οὕτως ἐδημιουργήθησαν αἱ Γερμανικαί, Σλαβικαί, Κελτικαί, Ἰταλικαί καὶ Ἰνδικαί γλώσσαι. Μόνοι οἱ Ἕλληνες, οἱ Τεύτονες (σημερινοὶ Γερμανοὶ) καὶ οἱ Πέρσαι ἀπετέλεσαν ἐξάίρεσιν, τοῦτο δὲ διότι ταχέως ἐδημιούργησαν φιλολογικὴν γλῶσσαν καὶ ἔθνικὴν συνείδησιν. Ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ ἱστορικοῦ τούτου φαινομένου εὐρίσκεται κυριώτατα ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν υπερτριχιλιετῇ αὐτῆς φιλολογικὴν παράδοσιν.

Ὁ ἱστορικὸς οὐδέποτε ὀφείλει νὰ χάνῃ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν ἀπάνταστον λεπτότητα τοιούτων ἔθνικων παραγόντων, διότι θὰ ἤρκει ἐν μικρὸν σφάλμα, μία στιγμαία ἀδυναμία, ἵνα ἀποκόψῃ τὸ νῆμα τοῦτο τὸ τόσον μακρόν, ὅσον καὶ λεπτόν. Τὸ ἐξῆς παράδειγμα θὰ ὑλοποιήσῃ τὰς ἀνωτέρω σκέψεις: Τὸ Αἰγυπτιακὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἐδόξασε καὶ τοῦτο τὸν πολιτισμόν, ἀνθρωπολογικῶς ζῇ ἀκόμη. Οἱ σημερινοὶ φελλάχοι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν Αἰγυπτιολόγων, εἶναι ὥς νὰ ἀπεσπάθησαν ἀπὸ τὰς τοιχογραφίας τῶν Αἰγυπτιακῶν τάφων τῆς Β' χιλιετηρίδος. Ἐθνικῶς ἐν τούτοις ἐξέλιπον οἱ Αἰγύπτιοι, διότι ἤλλαξαν ἐπανειλημμένως θρησκείαν, γλῶσσαν καὶ γραφὴν καὶ σήμερον ἔκφράζονται ὡς Ἀραβες.

Εἰς τὸν ἀτέραντον δρόμον τοῦ ἔθνους τοῦ ἰδιοῦ μας θὰ ἤρκει μία μικρὰ φυλετικὴ ἀδυναμία, ἵνα μεταβληθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἐν ἀπὸ τὰ Λατινογενῆ Ρωμανικὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης. Ἄλλ' ἀντέστημεν. Οἱ ἴδιοι οἱ κατακτηταὶ διεκήρυξαν, ὅτι ἐκπολιτιστικῶς αὐτοὶ ἦσαν οἱ κατακτηθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Θὰ ἤρκει βραδύτερον ἐνδεχομένως μία ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, μία εὐρύτερα χρησιμοποίησις τοῦ Λατινικοῦ ἀλφαβήτου πρὸς γραφὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ νὰ κόψῃ τὸ νῆμα τῆς Ἐθνικῆς συνεχείας. Καὶ ὀλίγον βραδύτερον θὰ ἤρκει πάλιν ὁ κάματος καὶ ὁ πόνος τῆς δουλείας, ἵνα ἐξισλαμισθῇ ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος πρὸς ἐξασφάλισιν ἀνθρωπινωτέρας ζωῆς, ὡς εἶδομεν εἰς τὸ παράδειγμα τῆς Αἰγύπτου. Ὁ ἱστορικὸς δύναται νὰ ἀνιχνεύσῃ πολλὰς ἄλλας ἀναλόγους σι-

γμάς, διὰ τὰ δέξῃ ἀπὸ πόσον λεπτὰ ζητήματα ἐξαρθῶνται αἱ ἐπιβιώσεις τῶν ἔθνων. Καὶ τοῦτο εἶναι πρῶτον καὶ μέγα δίδαγμα διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶν ἄλλο ἔθνος. Ἀπὸ τοὺς μνημονευθέντας ἱστορικοὺς παράγοντας τοὺς ζωτικοὺς διὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς Φυλῆς ἃς ἐρμηνεύσωμεν ἐνταῦθα ἓνα μόνον, τὸν τῆς θρησκείας :

Εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ ἱερατεῖον ἦτο κατ' ἐξοχὴν μορφωμένον καὶ ἀριστοκρατικόν. Ἦτο « ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρὶς ἀφωρισμένον », ὥς λέγει καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον. Ἰστατο μακρὰν τοῦ λαοῦ, ὅστις δὲν εἶχε καὶ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς ὀλόκληρον τὴν λατρείαν. Τὸ ἀποτελεσματὸ ἐμνημονεύσαμεν ἤδη. Ὁ λαὸς τῆς Αἰγύπτου ἀπέβαλεν εὐκόλως τὴν θρησκείαν του καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ τὴν πολιτικὴν του ὑπόστασιν. Κατ' οὐσίαν ἦτο ὁρφανός.

Εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα τὸ ἱερατεῖον ἦτο λαϊκόν, μὲ ὀλίγα μὲν κολυβογράμματα, ἀλλὰ καὶ μὲ σύνοικον τὴν πενίαν καὶ τὸν κοπετὸν τῶν ὑπολοίπων ραγιάδων. Τοῦτο τὸ φαινομενικῶς μικρᾶς σημασίας γεγονός ἐπῆρξεν οὐδὲν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ἔθνους. Τὸ ἱερατεῖον τοῦτο ἐδίδασκεν εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας τοῦ Κρυφοῦ Σχολείου καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ποίμνιον τὴν ἀπέραντον πίστιν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας ἐνεφορεῖτο καὶ τὸ ἴδιον. Ἦτο πίστις ἀπλοϊκὴ, εἰλικρινὴς, μονολιθικὴ, φανατικὴ. Ἦτο ὅτι ἀκριβῶς ἐχρειάζετο. Εἰς τὸ « γκιάουρ » (ἄπιστε) τοῦ Τούρκου ἀντετάσσετο τὸ « σκύλλε ἀβάφτιστε » τοῦ ραγιά. Ὁ φανατισμὸς ἀπεδίδετο πλῆγμα πρὸς πλῆγμα. Ἀκόμη καὶ ἡ φυλετικὴ προέλευσις τῶν τυράννων ἐξαργυροῦται καὶ αξιοποιεῖται, διότι ἡ Ἀσιατικὴ βαρβαρότης ἦτο πανταχοῦ παρούσα. Ὁ Διάκος, ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀνασκολοπισμοῦ του, ἀποτείνεται πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, οἱ ὅποιοι καὶ ὥς Τουρκαλβανοὶ ἀκόμη δὲν εἶχον χάσει ὅλας τὰς ἱπποτικὰς ἰδιότητας τῆς φυλῆς των :

— Δὲν εὐρίσκεται κανεὶς νὰ μὲ σκοτώσῃ ; Διατί ἀφήνετε τοὺς Ἀνατολίτας νὰ μὲ παιδεύσωσιν ;

Αὐτὸς ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς ἦτο λοιπὸν ἡ δύναμις, ἡ ὁποία συνεκράτησε τὸ μαρτυρικὸν Ἔθνος ἀπὸ τοῦ νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ. Οἱ τουρκεύσαντες Ἀλβανοὶ καὶ οἱ ἐλάχιστοι Τουρκοκρῆτες μᾶς δεικνύουν, τίς θὰ ἦτο ἡ φοβερὰ μοῖρα τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς ἂν δὲν τὴν συνεκράτει τὸ ταπεινὸν ἱερατεῖον. Πᾶς τις θὰ ἐννόησῃ τώρα πόσον ἄδικον ἦτο ἐκ μέρους διακεκριμένων Νεοελλήνων ὅπως ὁ Δασκαράτος ἢ ὁ Ροῦτζης, τὸ νὰ διασύρουν σκληρῶς τὴν ἀμάθειαν καὶ τὸ πρωτόγονον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἱερατείου. Δὲν ἤδυνήθησαν νὰ ἐκτιμήσουν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἱερατεῖον τοῦτο ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τὸν σπουδαίους ἀφανεῖς παράγοντας τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν ἐπιβιώσεως. Ἄν ἐνθυμηθῇ τις τὰ βάρβαρα μέσα τῶν τυράννων, διὰ τῶν ὁποίων μεγάλοι ἀριθμοὶ χριστιανικῶν πληθυσμῶν μὴ καθαρῶς ἑλληνικῶν ἐξισλαμίσθησαν ἀνὰ τὴν Μικρασιατικὴν χερσόνησον, θὰ ἐκτιμῇσῃ καλύτερον τὴν ἀξίαν τοῦ

ἐλληνικοῦ στοιχείου καὶ τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως. Τὴν μισαλλοδοξίαν τοῦ Τούρκου ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ ἀνάγλυφον ἢ παροιμιώδης ἄδεια ταφῆς ἡ ὁποία ἐδίδετο εἰς τὸν Χριστιανὸν παπᾶν: Ὡ σὺ, ποὺ ἔχεις τὴν ὄψιν τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ φόρεμα μαῦρον ὡς ἡ πίσσα... ἐπιτρέπεται νὰ πάρῃς τὸν μαρὸν νεκρὸν καὶ μὲ λακτίσματα νὰ τὸν θάψῃς ἔξω τῆς πόλεως εἰς ἀπόμερον σημεῖον... (Παραθέτω ταῦτα ἀπὸ μνήμης). Ἄλλο πρᾶγμα ἦτο ἡ ἐπίσημος ἀνεξιθρησκεία μερικῶν σουλτάνων καὶ ἄλλο οἱ θηριώδεις τύραννοι, οἱ ὁποῖοι ἐπίεζον τοὺς σκλάβους.

Ἐὰν ἐπρόκειτο, ἐντὸς τῆς ἀπεράντου πορείας τοῦ Ἐθνους μας, τῆς ἄλλοτε μεγαλειώδους, τῆς ἄλλοτε τραγικῆς, νὰ τιμῶμεν ἐπετείους, αὐταὶ ἀσφαλῶς θὰ ὑπερέβαινον εἰς ἀριθμὸν τὰς διαθεσίμων ἡμέρας τοῦ ἔτους. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς 25ῆς Μαρτίου ἐορτάζομεν μίαν μόνην καὶ σχετικῶς πρόσφατον ἐπέτειον. Δὲν βλέπει ὅμως. Ἀπ' ἐναντίας ἐπιβάλλεται, ὅπως εὐκαιρίαν λαμβάνοντες ἀναμνήσωμεν καὶ ἐνδεχομένως ὑμνήσωμεν τὴν ὅλην δολιχοδρομίαν τοῦ ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ. Διότι εἶναι πράγματι θαυμαστή, εἶναι μοναδικὴ καὶ εἶναι ἐκείνη, ἣτις ἐποδηγέτησε τὸν κόσμον. Ἐν τούτοις τὸ ἔθνος ἢ μᾶλλον τὰ ἔθνη τὰ Ἑλληνικὰ ἐξεκίνησαν καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἄκρατον βαρβαρότητα τῆς πρωτογόνου Ἰρανικῆς καὶ Ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας.

Παραδέχεται γενικῶς σήμερον ἡ ἐπιστήμη, ὅτι ἡ μεταλλευτικὴ χοάνη, ἡ ὁποία συνέτηξε τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἐξηκόντισε πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τῆς Γῆς, εἶναι τὰ ὑψίπεδα τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ Παροπανισοῦ, περὶ τὸ Τουρκεστὰν καὶ τὸ Παμίρ. Πλήθος μέγα λαῶν μικρῶν καὶ μεγαλυτέρων ἐξεχύθησαν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος κατὰ τὴν μεταπαγετώδη ἐποχὴν, ὅταν ἡ τούνδρα ἤρchiσε νὰ μεταβάλλεται εἰς στέππην καὶ ἡ στέππη εἰς ἔρημον. Ἡ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐδέχθησαν πλῆθος λαῶν καὶ γλωσσῶν. Μέχρι καὶ σήμερον διατηρεῖται τὸ καθεστῶς τοῦτο εἰς τὴν γλωσσικὴν πανσπερμίαν πέραν τοῦ Κανκάσου.

Δὲν ἐπρόκειτο περὶ λαῶν περιουσίων. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐμίsgοντο ἀναφανδόν, ὅπως τὰ πρόβατα. Ἄλλοι ἔθετον τὰς παρθένους τῆς φυλῆς των εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης. Ἄλλοι ἐξέθετον τοὺς νεκρούς των εἰς τοὺς κύνας καὶ τὰ ὄρνεα. Ἄλλοι ἔσφαζον καὶ κατέτρωγον τοὺς γέροντας τῆς φυλῆς των.

Ὑπῆρξαν ὅμως καὶ τινες περιούσιοι φυλαί, τοῦλάχιστον δυνάμει. Ἔσχον τὸ μέγα εὐτύχημα, νὰ καταλήξουν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐνθα ἤκμαζε τότε ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμός. Ἦτο ἤδη ἀξιόλογος εἰς τὴν Κύπρον, τὰς Κυκλάδας, τὴν Μάλταν, τὴν Σαρδηνίαν, τὰς Βαλεαρίδας. Ἀλλ' εἰς τὴν Κρήτην ἦτο αὐτὸ τοῦτο θαυμαστός. Ἦτο ἡ εὐδαίμων νῆσος τοῦ Μίνωος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Βραδύτερον ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα διὰ νὰ

πλάσουν αἱ φαντασίαι τὴν Σχερίαν καὶ τὴν Ἀτλαντίδα. Ἀκόμη βραδύτερον ἐθεωρήθη ἀπὸ τοὺς Ἀραβας κατακτητὰς ὡς σωσιτὴ Γῇ τῆς Ἐπαγγελίας, ἡ νῆσος ὅπου ἔρρεε τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα.

Εἰς αὐτὴν, εἰς τὴν Κρήτην, ὀφείλεται τὸ γεγονός, ὅτι οἱ πρῶτοι Ἕλληνες ταχέως ἀπέκτησαν ἀνώτερον πολιτισμόν. Ἐχοντες δ' ἐκ γενετῆς τὴν ἀρήιον φύσιν ὧν τῶν Ἰνδογερμανικῶν λαῶν, ταχέως ἀποβαίνουν οἱ πολεμικοὶ καὶ ἐμπορικοὶ κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου. Περὶ τὸ 1400 ἐκπέμπουν ἤδη ἀποικίας. Μέχρι τοῦ 1200 ἀκμάζουν αἱ πελώρια Κυκλώπειοι ἀκροπόλεις, καὶ τὰ ἀπαστράπτοντα ἀνάκτορά των. Τότε γεννᾶται καὶ ὁ πρῶτος λογοτεχνικὸς πυρὴν τῆς Φυλῆς, τὸ ὑπέροχον ἔπος καὶ ἡ ἀσύγκριτος μυθολογία τῶν Ἑλλήνων. Τότε τὸ πρῶτον γίνεται αἰσθητὸν καὶ ἐν ἱστορικῶν ἀξίωμα, ὅτι μεγάλοι λαοὶ δὲν εἶναι οἱ πολὺάνθρωποι, ἀλλ' οἱ ἔχοντες πνεῦμα καὶ ψυχὴν. Εἰς ἀκόμη ἐξ Ἰσου μικρὸς καὶ ἐξ Ἰσου πολυπαθὴς πρὸς τοὺς Ἕλληνας λαὸς ὑψοῦται κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν: Τὸ ἔθνος τοῦ Ἰσραήλ. Ἐκεῖ γεννᾶται ὁ Μωσῆς καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Ἐδῶ ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἀγαμέμνων. Ἐκεῖ δημιουργεῖται ἡ Πεντάτευχος, ἐδῶ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια.

Κανονικῶς ἔκτοτε ἡ Ἑλλὰς βαδίζει πρὸς τὸ μεσουράνημά της. Κατὰ τὸ μεσουράνημα αὐτό, τὸ ὁποῖον μόνον τρεῖς - τέσσαρας αἰῶνας διορκεῖ, ἡ Ἑλλὰς δημιουργεῖ ὅ τι ὠραιότερον παρήγαγεν ἡ τέχνη καὶ τὸ πνεῦμα, διὰ τὰ κληροδοτήσῃ εἶτα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ Ἑλλὰς ἔμαθεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πῶς τὸ χάος τοῦ μύθου καὶ τῶν ἱστορικῶν ἐνθυμημάτων μεταβάλλεται εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς Ἱστορίας. Πῶς τὸ χάος τῶν κοσμολογικῶν μορμολυκεῶν μεταμορφοῦται εἰς Φιλοσοφίαν. Πῶς τὰ πάσης φύσεως προϊόντα τοῦ λαϊκοῦ πνεύματος μεταρσιοῦνται εἰς ἀθάνατα μνημεῖα τῆς λογοτεχνίας. Πῶς τὰ πρωτόγονα ξόανα σμιλεύονται εἰς ἀριστουργήματα τῆς Τέχνης. Ἀνακαλύπτουν οἱ Ἕλληνες, ὅτι ὑπάρχει πολίτευμα ὀνομασθὲν δημοκρατία. Ὅτι ὑπάρχει θέατρον. Ὅτι ὑπάρχει εὐγενὴς ἀποθέωσις τοῦ σώματος, ὁ ἀθλητισμός. Ὅτι ὑπάρχει εὐγενὴς θάνατος, ὁ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας, καὶ ἀπειρα ὅσα ἀνάλογα. Εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἀπίστευτον, ὅτι προϋπῆρξαν σπουδαῖοι καὶ ἔνδοξοι πολιτισμοὶ ὁλοκλήρων χιλιετηρίδων, χωρὶς τὸ πνεῦμα νὰ δυνηθῇ νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἰδεώδη.

Ἡ σημερινὴ ἡμῶν ἐπέτειος συνδέεται πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς πρὸς γενεσιουργὸν αἰτίαν. Διὰ τοῦτο ἐγένετο ἡ ἀνωτέρω κεφαλαιώδης ἀναδρομὴ. Οὐδένος ἔθνους ὁ δρόμος ὑπῆρξεν ἀνθρόσπαρτος, πολλῶ ἥτιον τοῦ Ἑλληνικοῦ. Αἱ εὐτυχεῖς στιγμαὶ τοῦ ἔθνους ἐξηυγένισαν τὰς ψυχάς. Αἱ δυστυχεῖς στιγμαὶ ἐσφυρηλάτησαν ἀκολούθως τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο μέταλλον. Τοῦτο δὲ ἀπετέλεσε τὴν ἱερὰν παράδοσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλει καὶ τὴν ἐπιβίωσίν του καὶ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Ταῦτα

ἔχουν ἀναπτυχθῇ τοσάκις ὑπὸ τῶν πανηγυρικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ρητόρων, ὥστε θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι τὸ θέμα εἶναι ἐξηντημένον πρὸ πολλοῦ. Δὲν εἶναι ἐν τούτοις. Νεαὶ ἀπόψεις ὑπάρχουν πάντοτε, πλὴν δὲ τούτου, αἱ ἀθάνατοι στιγμαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος προσλαμβάνουν διαρκῶς νέαν ἀξίαν, διότι ἀνανεοῦνται αἰεὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἐκάστης ἐποχῆς.

Θὰ ἀποφύγωμεν πάντως τὴν πεπατημένην. Θὰ μεταχειρισθῶμεν μᾶλλον ὀλίγα χαρακτηριστικὰ στιγμιότυπα, ὡς πράττει ὁ φωτογραφικὸς φακός, διὰ νὰ γίνῃ φανερόν, πῶς ἐδημιουργήθη ἡ παράδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἡ ὁποία, θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ἐξακολουθεῖ ὑπάρχουσα καὶ σήμερον.

Ἡδὴ ὁ Ὅμηρος ἀποτελεῖ ἐπανάστασιν διὰ τὸ ἔως τότε πνεῦμα τῶν λαῶν. Ἔως τότε οἱ βασιλεῖς εἶναι αἱ μόναι ἡρωικαὶ μορφαὶ εἰς τὸ στερέωμα. Ἐγὼ ἔπραξα τοῦτο, ἡ μεγαλειότης μου κατώρθωσεν ἐκεῖνο εἶναι αἱ μόναι ἀναγραφαὶ τῶν Φαραώ. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι ἥρωες. Δὲν ὑπάρχουν ὑπὲρ πατρίδος θανόντες. Ἄν τυχὸν Αἰγύπτιος ἀνδραγαθήσῃ, λαμβάνει μικρὰν ποσότητα χρυσοῦ, ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα ἀναγραφαὶ εἶναι σπανιώτατα.

Εἰς τὸν Ὅμηρον ὑπάρχει βεβαίως ἀκόμη τὸ μεσουράνημα τῆς βασιλείας. Οἱ βασιλεῖς εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἥρωες καὶ εἶναι ἀκόμη γόνοι ἢ ἀπόγονοι θεῶν. Ἄλλ' ἤδη καὶ ὁ κοινὸς θνητὸς ἔχει τὴν τιμητικὴν θέσιν του εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος ἔχει ἤδη ἀφυπνισθῇ. Εἰς τὸν Ὅμηρον ἀνήκει ὁ περιφημὸς στίχος:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ἐχει ἀφυπνισθῇ ἐκ παραλλήλου καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἀνησυχία περὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος. Τρέμει ὁ ποιητὴς τὴν ἀναρχίαν καί, ὅπερ σχεδὸν τὸ αὐτό, τὴν πολυαρχίαν.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη...

Εὐθὺς ἀμέσως κατὰ τὰς ἐπομένας γενεὰς ἐκσπᾷ ἡ κρίσις τῶν πολιτευμάτων. Διὰ μέσου πολυταράχων ἀναζητήσεων φθάνουν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ μόνον οἱ Ἀθηναῖοι, τοῦλάχιστον σχετικῶς, εἰς τὸν τύπον τῆς πραγματικῆς δημοκρατίας. Διότι, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως περίεργον, ἡ δημοκρατία χρειάζεται μορφωμένην καὶ ἐξειλιγμένην κοινωνίαν, διὰ νὰ ἔχῃ ἕκαστος συνείδησιν καὶ ἔλεγχον τῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἐλευθερίας.

Οἱ Ἕλληνες διηλθον τότε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ στάδια τῆς ἐξελιξέως, τὰ ὁποῖα πολὺ βραδύτερον ἐβίωσαν οἱ λαοὶ καὶ βιοῦν ἀκόμη μέχρι σήμερον. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ Ἑλλὰς εἶναι τὸ μέγα σχολεῖον τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ Ἕλληνες μᾶς ἀφῆκαν ἀδάμαντας ὑπὸ τύπον φιλοσοφικῶν στοχασμῶν ἢ νόμων ἢ συμβουλῶν ἢ γνωμικῶν. Βεβαίως μόνον ἀπλᾶ καὶ φευγαλέα παραδει-

γματα χωροῦν μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς σημερινῆς ὁμιλίας. Ἐπὶ παραδείγματι: Τοὺς κινδύνους ἐνὸς κακοῦ δημοκρατικοῦ κοινοῦ συνώψισε γνωμ τύπως τὸ ρητὸν τὸ ἀποδοθὲν εἰς τὸν Ἀνάχαρσιν, ὅτι παρ' Ἑλλήσι λέγουσι μὲν οἱ σοφοί, κρίνουνσι δὲ οἱ ἄμαθεῖς. Οἱ Ἕλληνες δὲ διέκριναν πρῶτοι τὴν διαφορὰν μεταξὺ δημοκρατίας καὶ ὀχλοκρατίας καὶ ἔψεξαν τοὺς « ἄκρατον τοῖς πολίταις ἐλευθερίαν οἰνοχοοῦντας ».

Ὁ Σόλων ἔζησε τὴν πολιτικὴν ἀναταραχὴν δι' ὅλων τοῦ τῶν αἰσθησεων. Ὁ ὑπέροχος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὁ μέγας Eduard Meyer ἔχαρακτήρισεν ὡς μίαν τῶν εὐγενεστάτων μορφῶν τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας, εἰς τὰ σφῳζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ μᾶς δίδει πάντοτε ζωντανήν, πάντοτε ἐπικαίρον τὴν κραυγὴν τοῦ πόνου. Ἰδού στίχοι του, οἱ ὁποῖοι καὶ ὡς πολιτικά νουθεσίαι ἐκλαμβανόμενοι εἶναι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπικαιρότατοι :

Ἐκ νεφέλης πέλεται χιόνος μένος ἡδὲ χαλάξης.

Ἀκόμῃ δὲ καλύτερον :

*Ἐξ ἀνέμων δὲ θάλασσα ταράσσεται. Ἦν δέ τις αὐτὴν
μὴ κινῇ, πάντων ἐστὶ δικαιοσύνη.*

Βλέπων δὲ ὁ Σόλων, ὅτι εἰς πολὺ μεγάλην ἀναλογίαν ὑπῆρχον οἱ καιροσκόποι τῆς πολιτικῆς, ἐθέσπισε τὸν σωτήριον νόμον, ὅτι, ὅταν τὰ πολιτικά πάθη φθάνουν εἰς τὰ ἔσχατα, ὁ κάθε πολίτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀγωνισθῇ εἴτε ὑπὲρ τῆς μιᾶς, εἴτε ὑπὲρ τῆς ἄλλης μερίδος.

Θὰ ἀναφέρω μίαν ἀκόμῃ περίπτωσιν τῆς χρυσῆς τομῆς, διότι καὶ σήμερον εἶναι πολὺτιμος. Εἶναι γνωστόν, ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ὁπότε ἡ σωματικὴ ρώμῃ ἔκρινε τὰς τύχας τοῦ πολέμου, αἱ ἀθλητικαὶ ἐπιδόσεις εἶχον κυριολεκτικῶς θεοποιηθῇ. Ἦδη εἰς τὴν Ὀδύσειαν, κατὰ τὰς ἀγωνιστικὰς ἐπιδείξεις τῶν Φαιάκων, διατυπῶνται τὸ ἀξίωμα :

Οὐ μὲν γὰρ μεῖζον κλέος ἀνέρος...

ἢ ὃ τι ποσσὶν τε ρέξῃ καὶ χερσὶν ἔῃσιν.

Εἶναι δὲ περιττὸν νὰ ἀναφέρω τὸν μέγαν Πίνδαρον, τὸν εἰδικὸν ὕμνητὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀγωνιστῶν. Ἐν τούτοις οἱ αὐτοὶ Ἕλληνες διείδον καὶ τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερβολῆς καὶ ἐδίδαξαν, ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ σώματος μὴ γινέσθω τῆς ψυχῆς ἀσθένεια. Ἐξησαν αὐτοὶ πρῶτοι ἡμέρας ὅπως αἱ σημεριναί, ὁπότε ἡ δύναμις τῆς ὕλης θέτει εἰς κίνδυνον τὴν καλλιέργειαν τῆς ψυχῆς καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἰσορροπίαν ἐκείνην, ἡ ὁποία μέχρι τῆς σήμερον ἀποτελεῖ τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Παιδείας. Ὁ αὐτὸς ἀρχαῖος ἀνὴρ εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τοὺς ἀνωτέρω λόγους περὶ

τοῦ ἀθλητισμοῦ (εἶναι ὁ ἱστορικὸς Κλείταρχος), μᾶς διέσωσε καὶ τὰ ἐξῆς θαυμαστά :

*Τὴν ψυχὴν σου θὰ τὴν μορφώσης ὡς ἡγεμόνα, τὸ σῶμα
καὶ τὴν ὕλην θὰ τὰ μεταχειρισθῇς ὡς στρατιώτας.*

Εὐαγγέλιον ἀληθῶς ὄχι μόνον τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ πάσης παιδείας ἐν τῷ κόσμῳ ! Ἰδοὺ διατὶ εἶναι ἀνεκτίμητα ἀγαθὰ ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία.

Μόνον ὑπέροχος δὲν ἦτο βεβαίως καὶ ὁ Ἕλλην ὡς καὶ πᾶς ἄλλος λαός. Εἶναι δὲ θλιβεραὶ αἱ δυστυχῶς συχνόταται στιγμαὶ τῆς ἀλληλομαχίας, τῆς σκληρότητος, πολλάκις καὶ τῆς περιττῆς κακίας. Ἀφθονοῦν αὐτῶς αἱ μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν κακεντρέχειαι εἰς πᾶσαν ἐποχὴν. Ἰδοὺ λ.χ. τὸ κατὰ τῶν Βοιωτῶν ὕβρεολόγιον, τὸ ὁποῖον μᾶς παραδίδει ὁ γεωγράφος Δικαίταρχος :

*Τὴν μὲν αἰσχροκέρδειαν κατοικεῖν ἐν Ὠρωπῷ,
τὸν δὲ φθόνον ἐν Τανάγρα, τὴν φιλονικίαν ἐν Θεσπιαῖς,
τὴν ὕβριν ἐν Θήβαις... τὸν πυρετὸν ἐν Ὀρχηστῷ,
τὴν ἀναισθησίαν ἐν Ἀλιάρτῳ...*

Καὶ ἐν τούτοις οἱ Βοιωτοὶ ἀνέδειξαν ἕνα Πίνδαρον καὶ μίαν Κόρινναν. Ἔδωκαν τοὺς Πλαταιεῖς εἰς τὸν Μαραθῶνα, τοὺς Θεσπιεῖς εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἱερὸν Λόχον εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀρετὴν, τὸν θαυμαστὸν Πλούταρχον εἰς τὴν φιλολογικὴν σοφίαν.

Ἄλλ' αἱ διαμάχαι τῶν Ἑλλήνων πρὸς Ἕλληνας εἶναι δυστυχῶς τυπικαὶ διὰ πᾶσαν ἐποχὴν. Εὐτυχία δὲ καὶ ὑπερφηφάνεια τῆς Φυλῆς εἶναι τοῦλάχιστον, ὅτι ἐξ ἴσου χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ στιγμαὶ τῆς ἀνατάσεως εἰς τὴν ὥραν τοῦ υπερτάτου κινδύνου.

Τὸ κλασσικόν, τὸ αἰώνιον ὑπόδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους θὰ παραμείνουν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ Περσικά, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἶναι καὶ τὸ μόνον. Ἐκτοτε δὲ ἀρχίζει ἡ σφυρηλάτησις τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἥτοι τοῦ ὕμνου τῶν μεγάλων στιγμῶν τῆς Πατρίδος ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἦδη ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Πλάτων ὕμνουσιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τοὺς προσφάτους ἀκόμη προγόνους. Λέγων δὲ ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μέιναντες μόνοι καὶ ἀβοήθητοι κατετρόπωσαν τοὺς Ἀτλαντίους, ὑπαινίσσεται, πιστεύω, πιθανῶς μὲν καὶ τῆς χαλκῆς ἐποχῆς τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸν Μαραθῶνα. Ἀκολούθως οἱ ρήτορες εἰς κάθε ἐπέτειον ἐπαναλαμβάνουν καὶ ὀριστικῶς καθιερώνουν τὴν παράδοσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν παρασιωπῶνται αἱ ἀδυναμίαι τῆς φυλῆς, ἐνῶ αἱ μεγάλαι σι-

γμαὶ τοῦ Ἔθνους χρησιμοποιοῦνται διὰ νὰ φρονηματίζουσιν τὰς αἰὲ ἐπερχομένας γενεάς.

Ὅσον προχωροῦν οἱ καιροὶ καὶ ὅσον ἡ Ἑλλὰς βαίνει πρὸς τὴν παρακμὴν της, τόσον αἱ ἀγαθαὶ ἰδιότητες τῶν προγόνων νοσταλγικῶς ἀνυψοῦνται πρὸς τὸν θρύλον. Ἡ μαλθακότης τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν περίοδον δημιουργεῖ ρητορίαν, λογοκοπίαν ἐνίοτε, ἀν θέλετε, ἣς ἐν παραδείγμα ἦτο καὶ Ἡρώδης ὁ Ἀττικοῦ. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν μέγαν Wilamowitz, οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι ἤξευρον τοῦλάχιστον ἀκόμη νὰ δμιλοῦν.

Φαινόμενον ἀνάλογον θὰ παρουσιάσῃ καὶ ἡ ἀκόλουθος σελὶς τῆς βίβλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. Εἶναι κραῖμα ἱστορικῶς σαφές, πάντως ἰδιότυπον. Διοικητικῶς συντηρεῖται καὶ ἐκφράζεται ἐν αὐτῷ ἡ Δυτικὴ αὐτοκρατορία τῆς Ρώμης. Τεχνικῶς καὶ καλλιτεχνικῶς δίδουσι τὰς χεῖρας ἡ Δύσις καὶ ἡ Ἀνατολή. Ἀλλά, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ θαυμαστόν, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ παράδοσις ἀποβαίνουν καθαρῶς Ἑλληνικά, ὥς νὰ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου μικροῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς αἰσθάνονται καὶ ἐκφράζονται Ἑλληνιστί. Ἡ ἀπειρία των εἰς τὸ μέτρον τοῦ Ἀττικοῦ λόγου καὶ αἱ ὑπερβολαὶ εἰς τὰς ἐκφράσεις των, οὔσαι τότε καὶ θεμιταί, ἀλλὰ καὶ ἀρεσταί, δὲν πρέπει νὰ μᾶς παρατρέπουν ποτὲ τὸν νοῦν ἀπὸ τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ζοῦν μέσα εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μεγάλων ἡμερῶν τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ ἤδη ἔκτοτε τὰ ἐπερχόμενα γεγονότα ρίπτουν τὴν σκιάν των ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν ἐξελίξεων, συνέπεια τῶν ὁποίων εἶναι ἡ σημερινὴ ἐπέτειος τοῦ Ἔθνους. Ἡ Ἀσιατικὴ χοάνη τῶν λαῶν συνεχίζει τὸ ἔργον της, εἰς δὲ τὸν σεβάσμιον χώρον τοῦ πολιτισμοῦ εἰσεφθάρσῃ διαδοχικῶς οἱ Οὐννοι, οἱ Τοῦρκοι, οἱ Μογγόλοι. Αἱ τουρκικαὶ ὀρδαὶ εἰδικώτερον ἀπὸ τοῦ 6ου μ.Χ. αἰῶνος τίθενται εἰς ἐνέργειαν, κομίζουσαι καὶ ψυχικῶς καὶ ἀνθρωπολογικῶς ἀκόμη τὴν Τουρανικὴν - Μογγολικὴν των φύσιν. Ἡ κλεψύδρα δὲν μᾶς ἐπιτρέπει πολλά. Ἐν ἡ δύο ἐπεισόδια ἐν τούτοις θὰ μᾶς εἰσαγάγουν εἰς τὴν φύσιν τοῦ λαοῦ, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο ἐπὶ αἰῶνας νὰ μαρτυρήσῃ ἡ Ἑλλάς.

Εὐρίσκειμεθα ἀκόμη εἰς τὸν 6ον αἰῶνα. Ὁ Δυτικοτουρκικὸς χαγᾶνος Ἰστάμι συνάπτει ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως οἰκειοποιηθῇ τὸ ἐμπόριον τῆς μετᾴξης τὸ ὅποιον τέως εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν «Λευκῶν Οὐννων». Ἰουστίνος ὁ Β' στέλλει κατ' Αὔγουστον τοῦ 568 ἐμπορικὴν ἀποστολήν, ἣν ὑποδέχονται λαμπρῶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ χαγάνου, κραῖμα ἀγριότητος, βαρβαρότητος, προλήψεων, σαμανισμοῦ καὶ ἀνατολικῆς χλιδῆς.

Ἐπὶ μάλιστα ἔτη βραδύτερον, κατὰ τὸ 575, ἡ ἀτμόσφαιρα ἔναντι τῶν

ἀπεσταλμένων τοῦ Βυζαντίου μεταβάλλεται ἄρδην, καὶ ἡ αἰτία ἦτο ἀπλῶς, ὅτι τὸ Βυζάντιον συνήψε συνθήκην εἰρήνης πρὸς τοὺς Ἀβάρους, οἵτινες ἄλλοτε ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν Τούρκων. Ἡ ὑποδοχὴ τῆς ἀποστολῆς δὲν προοιωνίζετο τίποτε καλόν. Εὐτυχῶς ἐπὶ κεφαλῆς εὐρίσκετο πεπειραμένος διπλωμάτης, Βαλεντίνος δνόματι, ὅστις ἐγνώριζεν ἤδη καλῶς τοὺς Τούρκους. Ὁ Τοῦρκ-Σάδ, ἦτοι ἡ « ἡγεμὼν τῶν Τούρκων » (Τούρξανθος κατὰ τὴν Βυζαντινὴν μετάφρασιν) τὸν ὑποδέχεται μὲ πολὺ ὀργίλην προσφώνησιν:

« Ἐπειδὴ σεῖς, Ρωμαῖοι, μὲ ἀντικρύζετε εἰς στιγμὴν βαρυτάτου πένθους (ὁ μπαμπᾶς μου δηλαδή μόλις πρὸ ὀλίγου ἀπέθανε), διὰ τοῦτο σωστὸν εἶναι νὰ κομματιάσετε τὰ πρόσωπά σας μὲ τὰ μαχαίρια σας, οὕτως ὥστε νὰ συμμορφωθῇτε πρὸς τὸν ἐδῶ νόμον καὶ συνήθειαν προκειμένου περὶ τῆς κηδείας ». Αὐθωρεὶ ὁ Βαλεντίνος καὶ οἱ ἀκόλουθοί του κρεουργοῦν τὰς παρειάς των μὲ τὰ ἐγγχειρίδιά των. Προστίθεται, ὅτι κατὰ τὴν νεκρικὴν τελετὴν προσεκομίσθησαν τέσσαρες δυστυχεῖς Οὐννοὶ, τοὺς ὁποίους ὁ εὐγενὴς ἡγεμὼν κατέσφαξεν ἰδιοχείρως μαζὶ μὲ τοὺς ἵππους τοῦ μακαρίτου, δίδων μεγαλοφώνως καὶ διαφόρους παραγγελίας, ἵνα κομισθοῦν εἰς τὸν νεκρὸν πατέρα Σιλζίβουλον.

Δέκα αἰῶνας βραδύτερον ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων εὐρίσκεται ἤδη εἰς χεῖρας τοῦ Τούρκου, μὴ ὑποστάντος βελτιώσεως εἰς τὰ ἦθη καὶ τὰς συνήθειας του. Ἄς ἀναφέρω πάλιν ἓν φευγαλέον ἐπεισόδιον:

Πρόκειται περὶ τῆς περιφήμου ρουνικῆς ἐπιγραφῆς (τῆς λεγομένης Οὐννο-Σκυθικῆς κατηγορίας), ἣτις εὐρίσκετο ἄλλοτε ἐντειχισμένη εἰς τὸν στάβλον ἑνὸς « καραβάν-σεράϊ » τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοῦτο, γνωστὸν ὡς « Χάνι τῶν Τατάρων », ἐχρησίμευε πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἀποστολῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι φρουροῦμεναι ἐκρατοῦντο ἐκεῖ δίκην αἰχμαλώτων. Ὅταν κατωρθώθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιγραφῆς, τὸ ἀντίγραφον τῆς ὁποίας εἶχεν ἀνακαλύψει ὁ γνωστὸς βυζαντινολόγος Babinger, ἀπεδείχθη πόσον δίκαιον εἶχεν ἄλλοτε ὁ Βαλεντίνος καὶ ἀποστολὴ του, ὅταν ἀδιστακτικῶς κατέσχιζον τὰ πρόσωπά των διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ χειρότερα. Δηλαδή: Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐπιγραφὴν ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας Λαδίσλαος ὁ Β' εἶχεν ἀποστείλει πενταμελὴ ἀποστολὴν πρὸς τὸν σουλτᾶνον Σελίμ τὸν Α' (1512-1520), ὁ ὁποῖος τὴν ἐκράτησεν αἰχμαλώτον ἐπὶ 2 ἔτη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου. Ἡ ἐπιγραφή, γεγραμμένη εἰς τὴν « γραφὴν τῶν ἀπίστων » (γχιανὺρ γιαζιζι) ἦτο ἡ κραυγὴ πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποστολῆς Barnabas von Béla. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἦτο ἤδη γνωστὸν ἀπὸ Οὐγγρικῶν χρονικῶν.

Πρὸς τοιαῦτα θηρία εἶχε νὰ παλαίσῃ ἡ τρεῖς αἰῶνας βραδύτερον ὀργανωθείσα Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. Ὁ χρόνος δὲν ὠφέλησεν εἰς τίποτε, διότι μετὰ τόσους αἰῶνας ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους οἱ Τούρκοι οὐδὲν εἶχον μάθει

καὶ οὐδὲν εἶχον ἀπομάθει κατὰ τὴν ἐπιγραμματικὴν φράσιν τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη. Καὶ ὁ σημερινὸς ἱστορικὸς τὰ αὐτὰ δυστυχῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ ἐν πλήρει συνειδήσει. Μεταξὺ δὲ τῶσων ἄλλων ἐπαναστάσεων, ὡς λέγει ὁ ἀνωτέρω ἐθνικὸς ἱστορικός, ἡ Ἑλληνικὴ διαφέρει κατὰ τοῦτο, ὅτι «καὶ προέθετο καὶ ἐκήρυξεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων... ὅτι ὥπλισθη πρὸς συντριβὴν τοῦ ξένου ζυγοῦ καὶ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἐθνισμοῦ της...». Ἐπάλασε κυριολεκτικῶς διὰ τῶν σωμάτων καὶ τῶν ὁδόντων «πρὸς μίαν μεγάλην καὶ παλαιὰν αὐτοκρατορίαν γεννηθεῖσαν, ἀνδρωθεῖσαν γηράσασαν καὶ ἀποθνήσκουσαν ἀνεπιστήμονα, ἀντικοινωνικὴν καὶ βάρβαρον».

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις «ἐτίμησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν». Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ δύναμις ὑπῆρξεν ἀπίστευτος, διότι ἀνέτρεψε «τὰς πολυθουλήτους ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας». Ἐβίασε τὴν ἀπαγόρευσιν περὶ ἐνόπλων πολιτικῶν μεταβολῶν. Περιεφρόνησε τὸ διπλωματικὸν κατασκευάσμα περὶ ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων, τὸ ὅποιον ἐθεώρει μέγα θέσφατον ἢ τότε Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία.

Ἄς μὴ λησμονῶμεν δέ, ὅτι ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἐν παρακμῇ τότε ἡ Τουρκία, ἦτο πάντως τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν ἐξαπλώσεως ἔθνος, μετὰ τοὺς Ἰνδογερμανοὺς καὶ τοὺς Σημίτας, εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον.

Τὸ Ἔθνος, καὶ τοῦτο εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι τὸ συμπέρασμα τῆς σημερινῆς ἐπετείου, εὗρηκεν ὅλην αὐτὴν τὴν δύναμιν μόνον μέσα εἰς τὰς παραδόσεις του. Δὲν συνεβουλεύθη διαπρεπεῖς διπλωμάτας ὡς ὁ Καποδίστριας. Δὲν ἠρώτησε μεγάλους σοφοὺς ὡς ὁ Κοραῖς. Οἱ φιλικοὶ ἦσαν ἀνθρωποὶ ἀπλοῖκοί. Νικόλαός τις Σκουφᾶς ἐξ Ἄρτης (μᾶς λέγει καὶ πάλιν ὁ ἐθνικὸς ἱστορικός), ἄνθρωπος τιμίῳ χαρακτῆρος, πολὺπειρος, ἀλλ' ὀλίγης παιδείας καὶ μικρᾶς σημασίας, συνέλαβε πρῶτος τῷ 1814 τὴν ἰδέαν συστάσεως τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλικῶν, ἧς καὶ μόνος ὁ τίτλος δεικνύει τὴν οὐχὶ καιρίαν χρῆσιν τῆς μητρικῆς γλώσσης. Ὡς ἀρχαιολόγος ὀφείλω νὰ σημειώσω, ὅτι κατὰ τι παλαιότερα ἦτο ἢ ἐν Ἀθήναις συσταθεῖσα «Φιλόμουσος Ἑταιρεία, κύριος σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ διατήρησις τῶν φθειρομένων... ἀρχαιοτήτων». Τὸ μαγικὸν ὄνομα τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος εἶχεν ἠλεκτρίσει τὰ πλήθη καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. «Εὐγενεῖς καὶ σοφοί, ὑπουργοὶ καὶ βουλευταί, ἡγεμόνες καὶ βυσιλόπαιδες, ὅλοι ἐσεμνύνοντο φοροῦντες τὸ χαλκοῦν ἢ τὸ χρυσοῦν δακτυλίδιον, τὸ γνῶρισμα... τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας». Οἱ σκοποὶ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δύο Ἑταιρειῶν σκοπίμως ἢ αὐτομάτως συνεχόντο, ὥστε «ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πρῶτης... ἡ δευτέρα... ἠῤῥανεν ὡς παραφυσίας της». Ἰδὺν λοιπὸν καὶ μία εἰσέτι εὐλογημένη ὑπηρεσία, ἣν αἱ ἀρχαιότερες προσέφερον εἰς τὸν ἄγωνα τοῦ Ἑθνους.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόναι αἱ ἀρχαιότητες. Ἦτο ὁλόκληρος ἡ ἱερὰ παράδοσις τῶν μεγάλων περιόδων τοῦ Ἑθνους, ἡ ὁποία ἐτήρησε τὸ ζῶπυρον εἰς

τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ τοῦ Κρυφοῦ Σχολείου μέχρι τῶν συστηματικῶν λογίων τοῦ ὑποδούλου Ἑθνους, ἀδιακόπως ἐμανθάνετο εἰς τοὺς Ἑλληγνόπαδας ἢ γλῶσσά των καὶ τὸ μέγα παρελθὸν τῆς φυλῆς των. Ἐδιδάσκοντο νὰ εἶναι ὑπερήφανοι δι' αὐτό. Τὸ κατανυκτώτερον τῶν θεαμάτων ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἀνέγερσις ἑνὸς πεπτωκότος ἔθνους, τὸ δὲ θέαμα καθίσταται ἔτι μεγαλοπρεπέστερον, ἂν τύχη τὸ ἀνεγειρόμενον ἔθνος νὰ ἔχη καὶ ἔνδοξον καταγωγὴν, λέγει εὐστοχώτατα ὁ Τρικoupης. Τὸ παρελθὸν τοῦτο, τὸ ἔνδοξον, διωχέτευσεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν λαῶν τὸν ἐνθουσιασμόν, ὅστις ἐξουδετέρωσε τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις τῆς ἐπισήμου Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας.

Τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος, ὅταν ἐπανεστάτησαν, εἶχον ὀλίγα ὄπλα, ὀλίγους πόρους, ὀλίγην πείραν τῆς ἐπιστήμης τοῦ πολέμου. Εἶχον ὅμως μέγα ἐφ' ὃν διον, μεγαλύτερον ἢ εἰς κάθε ἄλλον λαόν, τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς καταγωγῆς των καὶ τὴν συναίσθησιν τοῦ μεγίστου παρελθόντος των, ὅπως τὰ εἶχε σφυρηλατήσῃ ἐπὶ μακροτάτους αἰῶνας ἢ παράδοσις τοῦ ὅλου Ἑθνους. Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐπεχείρησα σήμερον τὴν διαδρομὴν διὰ μέσου τῶσαν αἰώνων.

Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως πάντα ταῦτα ἦσαν παρόντα καὶ αὐτὸ ἦτο τὸ μόνον μέγα ὄπλον τῆς Φυλῆς, ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἰδοὺ μερικὰ περιστατικὰ ἀπὸ τὸ πρόσφατον βιβλίον τοῦ κ. Δ. Γκίνη περὶ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἡ Γερουσία Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος διακηρύσσει κατὰ τὸ 1821: Ὅσοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος πιστεύουσιν εἰς Χριστόν, εἶναι Ἕλληνες. Τὸ Δίκαιον ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς Βυζαντινῆς παραδόσεως. Τῷ 1823 ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου ὀρίζει, ὅτι «ἰσχύουσιν οἱ νόμοι τῶν ἡμετέρων ἀειμνήστων χριστιανῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Τῷ 1825 ὁ Ὑπουργὸς τοῦ Δικαίου γράφει πρὸς τὸν ἡγούμενον τοῦ Μ. Σηλαίου, ὅτι «τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος... μέχρι τελειοποιήσεώς του ἐνομοδότησεν οἱ λαοὶ του νὰ... κυβερνῶνται κατὰ τοὺς Νόμους τῶν ἀειμνήστων Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων μας...».

Οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ καὶ πρὸ παντὸς οὗτοι ἐπικαλοῦνται συχνότατα τὴν μεγάλην Παράδοσιν τοῦ Ἑθνους. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης εἰς μίαν ἡμερησίαν διαταγὴν τοῦ ὁμιλεῖ διὰ τοὺς «στρατιωτικοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι εἶναι καὶ προγονικοὶ μας καὶ τώρα πάλιν δεκτοὶ εἰς τὴν πατρίδα μας». Ὁ Διάκος, ἐτοιμαζόμενος νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας ἔχει ὑπ' ὄψιν του τοὺς ἥρωας τῶν γειτονικῶν Θερμοπυλῶν. Ἀναζοῦν διαρκῶς αἱ Θερμοπύλαι, αἱ Σαλαμίνες, οἱ Μυρμιθῶνες, ἀκόμη καὶ ὁ κόσμος τοῦ Ὀμήρου, διότι ὑπάρχουν καὶ ἥρωες νεοαἰδογεννημένοι.

Πόσῃ σημασίαν ἔχει, νὰ μὴ ἀποθάνουν ποτὲ διὰ τὴν Φυλὴν αὐταὶ αἱ

παραδόσεις, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς κάθε κίνδυνον τοῦ Ἔθνους προστρέχει ἡ ἰδία εὐλογημένη δύναμις νὰ στηρίξη τὸν λαόν, καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν Στρατόν. Κατὰ τὸ 1940 ἐξήσαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸ τελευταῖον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ μικρότερον ἐπείσδδιον τῆς Ἑθνικῆς μας ἐποποιίας. Τὸ ἀξιόλογον βιβλίον τοῦ κ. Θ. Παπακωνσταντίνου περὶ τῆς Μάχης τῆς Ἑλλάδος, ἐκδοθὲν μόλις πρὸ τριμήνου, γράφει χαρακτηριστικῶς: Ὅλοι τοῦ πολέμου οἱ παράγοντες ἦσαν συντριπτικῶς δυσμενεῖς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος... Ἐνας μόνον ἦτο εὐνοϊκός: Ὁ ψυχικός. Καὶ αὐτὸς ἐνίκησε, διότι μεγαλυτέρα δύναμις καὶ τελειότερον ὄπλον ἀπὸ τὴν ψυχὴν δὲν ὑπάρχει». Καὶ ὀλίγον κατωτέρω: Ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐλησμόνησεν ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς... Τὸ πρῶτον θαῦμα κατὰ τὰς ἱστορικὰς αὐτὰς στιγμὰς ὑπῆρξεν ἡ ἀκαριαία, ἐλευθέρα καὶ χαρούμενη πραγματοποίησις τῆς ψυχικῆς ἐνότητος τοῦ Ἔθνους. Αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν μεγαλύτερον τίτλον τιμῆς διὰ τὴν γενεὰν τοῦ 1940, διότι ὑπῆρξεν ὁ βασικὸς παράγων τῆς νικηφόρου ἀντιστάσεως...

Τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς διαπιστώσεις ἔκαμεν ὁ Σπυρίδων Τρικούπης διὰ τὸ 1821 μετὰ Χριστὸν καὶ ὁ Ἡρόδοτος διὰ τὸ 480 πρὸ Χριστοῦ. Αὐτὸ σημαίνει Ἑλληνισμός. Αὐτὸ σημαίνει Παράδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἴδου διατὶ ἡ εὐγενὴς ποιητικὴ ρῆσις τοῦ Wilhelm Muller:

*Ἄνευ τῆς Ἐλευθερίας τί θὰ ἦτο ἡ Ἑλλάς
καὶ ἄνευ τῆς Ἑλλάδος τί θὰ ἦτο ὁ Κόσμος!*

Ἄς μὴ ἀφήσωμεν νὰ καταστραφῇ ποτὲ αὐτὴ ἡ παράδοσις καὶ αὐτὰ τὰ ἰδανικά, τὰ ὁποῖα μόνον διὰ τῆς παιδείας τοῦ Ἔθνους εἶναι δυνατόν νὰ παραδίδωμεν ὥς τὸ ἱερὸν πῦρ οἱ λαμπαδηφόροι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Εἴμεθα μικρὸν ἔθνος. Ἐχομεν πολλοὺς ἐχθρούς. Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἔθνους πρέπει νὰ παραμείνῃ πάντοτε μεγάλη. Ἄς μὴ λησμονῶμεν ποτέ, ὅτι οὐχὶ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ περισσότερον φθοροποιὸς παράγων.

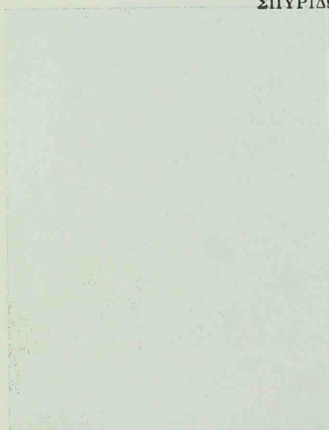
Tempus edax, homo edacior, λέγει τὸ Λατινικὸν ρητόν. Ἄς ἀποφύγωμεν ὅση ἡμῖν δύναμις αὐτὸν τὸν δρόμον. Ἄς ἐνθυμούμεθα πάντοτε τὴν ἀπέραντον δύναμιν τῆς παιδείας, ἣτις εἶναι δυνατόν νὰ μεταβάλλῃ τὴν κοινωνίαν ἐντὸς μιᾶς μόννης γενεᾶς. Φαντάσθητε τὴν σημερινὴν ἀγίαν ἐπέτειον τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἐορταζομένην, ἐν πνεύματι ἐνθέρῳ ὅμως, ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων ἰδρυμάτων μέχρι καὶ τοῦ ταπεινοῦ κοινοτικοῦ σχολείου. Τοῦτο ἀκριβῶς πλάττει τὰς τρυφεράς καὶ χαλυβδώνει τὰς ἐφήβους ψυχάς. Τοῦτο εἶναι ἡ δύναμις ἐκείνη, ἣτις τὸ μικρὸν ἔθνος τῶν Ἑλλήνων μεταβάλλει ἐκάστοτε εἰς μέγαν αἰωνόβιον λαόν.

Προϋποτίθεται ὅμως ὁ ἱερὸς ἐνθουσιασμός. Προϋποτίθεται ἡ κατανόησις τοῦ ἔπους τῶν προγόνων μας, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ ἔπος τῆς ἀνθρωπότητος. Προϋποτίθεται ἡ θέλησίς μας ὅπως μὴ ἀποκόψωμεν τὰς γεφύρας.

Γνωμοτύπως διετύπωσε τὸ πρᾶγμα ἄλλοτε εἰς βασιλεὺς τῆς Σπάρτης. Ἀπεμάχρυνεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἓνα σοφιστὴν καὶ τὰς διδασκαλίας του μὲ τὰς λέξεις : Μαθητὴς ἐγὼ δὲν θέλω νὰ γίνω ἄλλων, παρὰ ἐκείνων τῶν ὁποίων εἶμαι καὶ υἱός.

Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἡ οὐσία καὶ τὸ ἄρωμα σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ : Ὁ Αἰγύπτιος ὠνόμαζε τὴν χώραν του Κῆμ (« Ἡ Μαύρη ») πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ μελανοῦ εὐφορωτάτου στρώματος τῆς γῆς του ἀπὸ τὴν « Ἐρυθρὰν » ὑπόλοιπον ἔρημον. Τὴν ἄλλην εὐτυχὴ περιοχὴν, τὴν Μεσοποταμίαν, ὠνόμαζεν ὁ Σουμέριος « Ἀγαθὴν χώραν » καὶ βραδύτερον λέγεται Ἀκκαδ καὶ εἰς τὰς Γραφὰς ἀποκαλεῖται γῆ Σεναάρ. Τὸ ἔθνος τοῦ Ἰσραὴλ ὁμοίως ἀποκαλεῖ τὴν χώραν τῶν ὀνείρων του Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Μόνον διὰ τὸν Ἕλληνα ἀποτελοῦν ἐν ἀδιαίρετον σύνολον ὅλα μαζί : Ἡ Γῆ, τὰ Θέσμια, τὰ Ἦθη τῶν Πατέρων. Διὰ νὰ δηλώσουν τὸ σύνταγμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἰδεῶν ἐδημιούργησαν οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν κατάλληλον λέξιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐχάρισαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα : Πατρίς.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

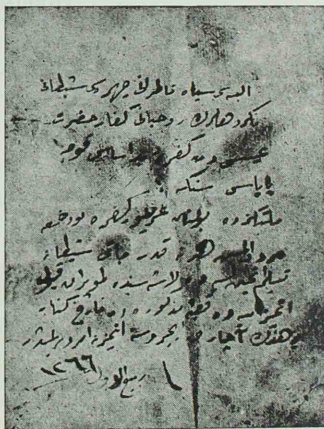

Ἐπίμετρον. Παρατίθεται ἐναυῦθα φωτογραφία καθὼς καὶ μετάφρασις τῆς ἀδείας ταφῆς χριστιανοῦ, τὴν ὁποίαν ἔδιδον οἱ Τοῦρκοι, διότι εἶναι κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικὴ. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ Μικρασιατικὰ Χρονικά, τόμ. 3, 1940, σελ. 16·17 (Κ. Λαμέρας).

Μετὰφρασις.

Σὺ ὁ παπᾶς, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν ἔνδυμα εἶναι μαῦρον ὡς πίσσα, τὸ δὲ πρόσωπον ὡς τὸ τοῦ σατανᾶ, σὺ ὁ ἱερεὺς τῶν μισῶν, σὺ ὁ ἔλκων τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τὸν ἄπιστον Ἰησοῦν, διατάσσεσαι :

Τὸν εἰς τὸ ἔθνος σου ἀνήκοντα ἄπιστον Γρηγόριον, ὁ ὁποῖος ἐψόφησε σήμερον, ἂν καὶ τὴν μὲν ψυχὴν του παρέδωκεν εἰς τὸν σατανᾶν, τὸ δὲ βρωμερὸν πτῶμα του δὲν τὸ δέχεται τὸ χῶμα, ἔξω καὶ μακρὰν τῆς πόλεως ἀνοίξατε λάκκον καὶ διὰ λακτισμάτων ῥίψατε αὐτὸν ἐντὸς τούτου.

Ἡ ἀδεία ταφῆς χριστιανοῦ τὴν ὁποίαν ἔδιδον οἱ Τοῦρκοι.

